

ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

А. О. Міщенко, І. М. Зарішняк

Анотація. У даному дослідженні викладено інформацію щодо опитування студентів для забезпечення якості освіти у закладах вищої освіти. За основу було обрано інструментарій анкетування із включенням закритих і відкритих відповідей. Даний спосіб опитування дає можливість переглянути методи викладання предметів фахівцями, звернути увагу на особливості та на можливі недоліки під час організації освітнього процесу. Результати анкетування студентів, підкріплені результатами проведених бесід із викладачами, дадуть змогу загалом підвищити якість освітнього процесу у закладах вищої освіти. За допомогою опитування було встановлено високий рівень кваліфікації викладачів, виявлено незначні недоліки в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які суттєво не впливають на освітній процес.

Ключові слова: якість освіти; моніторинг якості освіти; опитування; анкетування; навчання; освітній процес; результати навчання.

Вступ.

Опитування студентів – це один з найважливіших інструментів забезпечення якості освіти. Звичайно, іноді студентам це не подобається, адже потрібно витратити час на проходження анкетування, а викладачам неприємно бути об'єктом критики та оцінювання. Але без цього неможливо побудувати тісний взаємозв'язок між студентом та викладачем, бо тільки так можна зрозуміти, чого насправді хочуть обидві сторони, і як покращити освітній процес.

Опитування студентів – це своєрідний зворотній зв'язок, який дає зрозуміти університету і викладачам, в якому напрямку рухатись під час навчання. Тобто – це один із дієвих інструментів моніторингу якості освітньої діяльності. Аналіз наукових джерел з проблеми моніторингу якості вищої освіти засвідчує певні недоліки цього інструменту визначення якості освітньої діяльності. Зокрема, на результати, отримані проведенням опитування, не можна покладатись в повній мірі, адже є дослідження, де виявлено, що студенти ставлять найвищий бал тому викладачу, який менше навантажує під час занять, занижує складність завдань, нечітко визначає критерії оцінювання і в якого легко отримати позитивний бал [1]. Тому опитування – це важливий, але не єдиний інструмент коригування якості освіти.

Мета нашого дослідження – розкрити етапи та організаційно-педагогічні умови проведення моніторингу якості освіти за допомогою опитування студентів.

Основний розділ.

Перший етап – роз'яснювально-мотиваційний. Перш за все, важливо зацікавити студентів, пояснити, що потрібно активно брати участь в голосуванні, адже вони є безпосередніми учасниками освітнього процесу, і тільки вони можуть почати його удосконалення. Також потрібно пояснити, яким би не був відгук про якість освітньої діяльності, насамперед він має бути правдивим, оскільки тільки відкрита думка респондентів дозволить спрямувати розвиток освітньої системи конкретного закладу освіти на бажаний результат. Сприймається тільки конструктивна критика, без переходу на особистості, з безпосереднім наведенням наочної ситуації, яка б демонструвала необ'єктивність викладача. Нехай студент запропонує вирішення даної проблеми, це значно може полегшити діяльність керівництва та в більшій мірі зацікавить самого студента.

Зазвичай, викладачі мають бути найбільше зацікавлені в проведенні опитування, адже таким чином вони отримають інформацію щодо ступеню задоволеності студентами процесом навчання, якості засвоєння кожної теми навчального матеріалу, прогалин у

знаннях, уміннях і навичках студентів. Але інколи викладачі висловлюють побоювання щодо того, як саме будуть використовуватися результати опитування. Крім того, негативні відгуки часом дуже неприємно читати.

Наступний етап, це безпосереднє проведення анкетування – операційний. Його можна проводити в безліч способів: в режимі онлайн чи офлайн, чи безпосередньо роздаткове анкетування. Анкети можуть бути закритої форми, чи з відкритими й напіввідкритими відповідями. Найуживанішою є комбінована форма опитування в електронному форматі. Всі особи, які залучені до анкетування, в т. ч. і самі студенти, не витрачають зайвого часу, а в режимі онлайн буквально за декілька хвилин висловлюють свою думку. Головна умова – анонімність. Ніхто не повинен знати, хто і яку думку висловив щодо оцінки діяльності викладача. Важливою умовою на цьому етапі є правильна, зрозуміла і доступна побудова запитань, щоб потім зробити максимально об'єктивні висновки, обробляючи результати опитування. Питання повинні бути побудовані коректно, в логічній послідовності, апробовані до ситуації, яка склалась в навчальному закладі на момент анкетування. Це, знову ж таки, допоможе отримати валідні результати.

Останній етап – робота з результатами. Для того, щоб у студента не зникло бажання брати участь у покращенні освітнього процесу, потрібно явно показувати, що його думку взяли до уваги і врахували в подальшій роботі. Наприклад, якщо будуть збиратись результати для виведення статистики, то рано чи пізно студенти просто перестануть брати участь в моніторинговому опитуванні, оскільки їх думка не вплине на кінцевий результат, як-от на удосконалення умов процедури вибору дисциплін, чи методів навчання відповідно студентоцентрованому концепту, чи прозорості інформування про освітній процес тощо.

На нашу думку, результати опитування студентів у поєднанні з іншими інструментами забезпечення якості освіти можуть стати джерелом особистісного та професійного розвитку, сприяти побудові атмосфери взаємної довіри на кафедрі чи між студентами та викладачами. Це інструмент якісного та кількісного вимірювання якості освіти в університеті.

У нашому дослідженні було розроблено питання для студентів, які дали б змогу виявити недоліки системи оцінювання у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. Практичне дослідження було проведено на базі факультету хімії біології і біотехнологій. Основними методами виступили анкетування, бесіда і методи математичного аналізу отриманих результатів. Участь в анкетуванні взяли 50 студентів: 3–4 курс СО Бакалавр (25 осіб) та 1–2 курс СО Магістр (25 осіб). Анкетування проводилось анонімно в електронному форматі із застосуванням закритої і відкритої форми запитань.

Перший блок питань, винесений на опитування студентів, включав запитання з однією чи декількома відповідями.

1. Ви отримуєте інформацію про критерії, правила і процедури оцінювання навчальних досягнень?

- а) так, отримую;
- б) так, отримую, але тільки у разі звернення до викладача;
- в) не отримую, навіть у разі звернення до викладача, користуюсь інформацією з офіційних джерел;
- г) не отримую.

2. Наскільки викладачі справедливо оцінюють Ваші навчальні досягнення?

- а) оцінюють справедливо;
- б) у більшості випадків оцінюють справедливо;
- в) у більшості випадків оцінюють несправедливо;
- г) оцінюють несправедливо.

3. Наскільки доступно викладачі пояснюють та аргументують виставлення оцінок?

- а) викладачі ще до початку оцінювання завжди пояснюють, за що я можу отримати ту чи іншу оцінку, а після оцінювання завжди її обґрунтовують;

- б) викладачі, в переважній більшості, пояснюють вимоги до оцінювання, аргументують оцінку лише на моє прохання;
 в) викладачі дуже рідко попередньо пояснюють вимоги до оцінювання, не завжди аргументують оцінку навіть на моє прохання;
 г) викладачі ніколи не пояснюють вимоги до оцінювання, відмовляються обґрунтувати виставлену оцінку навіть на моє прохання.
4. Чи здійснюєте ви самооцінку результатів своєї роботи під час занять?
- а) так, постійно;
 б) здебільшого, так
 в) дуже рідко;
 г) ніколи.

5. В яких формах Ви, як правило, отримуєте зворотній зв'язок від викладачів щодо Вашого навчання:

Перелік тверджень	Від усіх викладачів	Від більшості викладачів	Від окремих викладачів	У поодиноких випадках
Аргументація виставлених оцінок				
Аналіз допущених помилок				
Визначення шляхів покращення результатів навчання				
Заохочення до подальшого навчання				

6. У ЗВО оцінюють Ваші навчальні досягнення з метою:
- а) відстеження Вашого індивідуального прогресу;
 б) визначення рівня Ваших знань, умінь і навичок;
 в) для відтворення матеріалу підручника;
 г) мені невідомо з якою метою;
 д) оцінка використовується як інструмент покарання.
7. Від кого (чого) залежать Ваші результати навчання? (можна обрати кілька варіантів відповідей)
- ☐ виключно від моєї праці та наполегливості;
☐ від моєї праці та батьків, які мотивують мене до навчання;
☐ від рівня викладання;
☐ від більш поблажливого ставлення викладачів;
☐ від моїх одногрупників, які допомагатимуть мені на уроках та з домашніми завданнями;
☐ від погодних умов;
☐ від обладнання та інтер'єру ЗВО;
☐ від об'єктивного/необ'єктивного оцінювання моїх навчальних досягнень.
8. Ваша думка вислуховується і враховується викладачами під час проведення занять?
- а) так, завжди і в повній мірі враховується;
 б) враховується з окремих предметів;
 в) більшість викладачів нав'язують свою думку як єдино правильну;
 г) У нашому ЗВО думка студентів практично не враховується.
9. Укажіть твердження, з яким Ви найбільше погоджуєтесь:
- а) я відповідально ставлюсь до навчання, усвідомлюю його важливість для подальшого життя, університет цю відповідальність ще більше розвиває;
 б) я відповідально ставлюсь до навчання, усвідомлюю його важливість для подальшого життя, але університет цю відповідальність не розвиває;

- в) освітній процес в університеті не сприяє відповідальному ставленню до навчання, відповідально ставлюся до вивчення деяких предметів;
г) вважаю, що університет не готує випускника до життя, тому у мене відповідальність за результати навчання відсутня.

10. Наскільки Ви погоджуєтеся з наступними твердженнями

№	Перелік тверджень	Так	Переважаю так	Переважаю ні	Ні
1	Викладачі мене підтримують				
2	Викладачі вірять у мене і мої успіхи				
3	Викладачі мене поважають				
4	Викладачі допомагають на моє прохання				

11. Керівництво університету доступне та відкрите до спілкування?

- а) так;
б) переважно так;
в) переважно ні;
г) ні.

12. Розглядає керівництво університету Ваші звернення?

- а) так, звернення приймаються і розглядаються;
б) так, звернення приймаються, однак лише деякі з них розглядаються;
в) в університеті не практикується розгляд звернень;
г) мені нічого не відомо про можливість звернення до керівництва університету.

Другий блок питань – питання напіввідкритого характеру. Студенти оцінювали діяльність викладачів, які викладають у них в поточному семестрі. Відповідальні особи вписували прізвище кожного оцінюваного викладача на окремих бланках. Студент мав змогу стверджувати, чи заперечувати наявність, на його думку, у викладача зазначених критеріїв якості викладання.

Розглянемо приклад наведених запитань щодо індивідуальної оцінки навчальної діяльності викладача:

Якість викладання	+/-
Виклад матеріалу відбувається доступно та зрозуміло	
Пояснення складних місць	
Акцентування на основних моментах	
Намагання викликати і підтримати інтерес аудиторії до предмету	
Спостереження за реакцією аудиторії з подальшими висновками	
Постановка питань зі спонуканням до дискусії	
Дотримання логічної послідовності думок у викладі матеріалу	
Демонстрація збагаченого словникового запасу, культуру мови, чіткість вимови, нормальний темп викладення	
Намагання зняти напругу і втому аудиторії під час пояснення матеріалу	

Пояснення способів і можливостей використання предмету дослідження в майбутній професії та в житті	
Творчий підхід і зацікавленість у справі, ентузіазм під час пояснення матеріалу.	
Доброзичливість і тактовність, толерантність і вимогливість по відношенню до студентів	
Зацікавленість в успіхах студентів	
Об'єктивність в оцінці знань студентів	
Викликає повагу до себе високою ерудицією, манерою поведінки, зовнішнім виглядом	

Висновки.

За результатами опитування студентів щодо якості освітньої діяльності було встановлено, що 70 % науково-педагогічних працівників повністю віддаються своїй роботі. Матеріал викладається доступно з намаганням пояснення якомога зрозумілішими термінами, з індивідуальним підходом до кожного студента (на це вказали сорок з п'ятидесяти студентів – це 80 % опитуваних). 90 % викладачів відгукуються на прохання здобувачів про допомогу, якщо ті не зрозуміли того чи іншого завдання (на це вказали сорок п'ять студентів). 85 % науково-педагогічних працівників факультету хімії, біології і біотехнологій, на думку студентів, володіють високим рівнем фахових знань в області їх предметів викладання, що може свідчити про високий рівень якості освіти в університеті загалом (90 % опитаних студентів надали таку відповідь). Наочно результати проведеного опитування наведено на діаграмі:

Рис. 1. Стан якості освіти на факультеті хімії, біології і біотехнологій Донецького національного університету імені Василя Стуса

Було встановлено незначні погрішності щодо пояснення актуальності предмету викладання, але після виявлення цієї проблематики було вжито заходи щодо удосконалення цього питання в подальшій роботі, а саме: проведення деканом нарад щодо обговорення стану якості викладання на факультеті. Заплановано індивідуальні бесіди з кожним викладачем щодо удосконалення методики викладання. Рекомендовано на засіданнях кафедр провести методичні семінари щодо складових професіоналізму сучасних викладачів.

Тож проведене нами дослідження дозволяє виокремити три етапи проведення моніторингу якості освіти за допомогою опитування студентів: роз'яснювально-мотиваційний, операційний, результативний. До організаційно-педагогічних умов, що

впливають на результативність моніторингу за допомогою опитування здобувачів, можна віднести: а) мотивування студентів щодо проходження опитування; б) використання комбінованих методів опитування (анкетування, інтерв'ю, бесіда); в) врахування думки опитуваних під час удосконалення освітнього процесу.

Аннотация: в данном исследовании представлена информация об опросе студентов для обеспечения качества образования в учреждениях высшего образования. За основу был избран инструментарий анкетирования с включением закрытых и открытых ответов. Данный способ опроса дает возможность пересмотреть методы преподавания предметов специалистами, обратить внимание на особенности и возможные недостатки при организации образовательного процесса. Результаты анкетирования студентов, подкрепленные результатами проведенных бесед с преподавателями, позволят в целом повысить качество образовательного процесса в учреждениях высшего образования. С помощью опроса было установлено высокий уровень квалификации преподавателей, выявлено незначительные недостатки в организации учебно-познавательной деятельности студентов, существенно не влияющих на образовательный процесс.

Ключевые слова: качество образования; мониторинг качества образования; опрос; анкетирование; обучение; образовательный процесс; результаты обучения.

Abstract. This study provides information on a survey of students to ensure the quality of education in higher education institutions. The questionnaire with the inclusion of closed and open answers was chosen as the basis. This method of survey makes it possible to reconsider the methods of teaching subjects by specialists, to pay attention to the features and possible shortcomings in the organization of the educational process. The results of student surveys, supported by the results of interviews with teachers, will generally improve the quality of the educational process in higher education institutions. With the help of the survey a high level of qualification was established, insignificant shortcomings in the organization of educational and cognitive activities of students were revealed, they do not significantly affect the educational process.

Key words: quality of education; monitoring the quality of education; survey; questionnaire; training; educational process; learning outcomes.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубініна О. С. Анкетування студентів як спосіб моніторингу якості освіти. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/fr/node/1229> (дата звернення 20.01.21).
2. Результати моніторингових досліджень за 2019–2020 рр. / МОН України; Малинський лісотехнічний коледж. URL: [phttps://mltk.co.ua/wp-content/uploads/2020/02/Результати-анкетування.pdf](https://mltk.co.ua/wp-content/uploads/2020/02/Результати-анкетування.pdf) (дата звернення 12.12.20).